

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-534-1-35>

**THE EU STRATEGIC COMPASS AS AN INSTRUMENT
FOR IMPLEMENTING THE ACTORNESS OF EUROPEAN UNION
IN THE SECURITY SPHERE**

**СТРАТЕГІЧНИЙ КОМПАС ЄС ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ
СУБ'ЄКТНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
В БЕЗПЕКОВІЙ СФЕРІ**

Lesyk B. A.

*Postgraduate student at the Department
of Political Science
and International Relations
Institute of Humanities and Social
Sciences of Lviv Polytechnic
National University
Lviv, Ukraine*

Лесик Б. А.

*аспірант кафедри політології
та міжнародних відносин
Інститут гуманітарних та
соціальних наук Національного
університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

За концепцією Ганса Моргентау, засновника школи політичного реалізму, міжнародні відносини характеризуються анархічністю, де основою виступає боротьба суверенних держав за сфери впливу. При цьому могутність держави визначається не лише військово-економічним потенціалом, але й системою союзів, які формують механізм колективної безпеки. Сучасна геополітична ситуація як ніколи верифікує теорію Г. Моргентау: в умовах сучасного світового порядку економічні, військові та політичні альянси посідають чільне місце у безпекових інтересах держав, гарантуючи їм суверенітет та стабільність міжнародної системи за рахунок все дедалі більшого рівня їхньої кооперації [9].

У регіоні Європи все вагомішу роль у сфері миру та безпеки відіграє Європейський Союз. Український науковець Ю. Тишкун зазначає, що загальна суб'єктність ЄС формує його «нетипову ідентичність», зумовлену багатонаціональним характером об'єднання та позиціонуванням Союзу як цивільної світової держави»[4]. У свою чергу, російсько-українська війна, як регіональна загроза, стимулює посилення рівня військової компоненти і співпраці у рамках ЄС у сфері безпеки та миру. Яскравим свідченням цього є Стратегічний Компас ЄС – один із ключових документів ЄС, який декларує позицію та підходи Союзу щодо реалізації своєї суб'єктності у сфері безпеки [5].

У публікації Національного інституту стратегічних досліджень зазначається, що Стратегічний Компас Європейського Союзу є документом, що покликаний переглянути та реформувати окремі візії щодо імплементації Спільної політики безпеки та оборони ЄС (СБПО). Державою-ініціатором розробки та утворення такого програмного документа стала у 2020 році Німеччина [3]. Стратегічний Компас було затверджено у березні 2022 року як план дій щодо посилення оборонної політики ЄС до 2030 року. На етапі підписання, у цьому документі було визначено, що базою європейської колективної оборонної і безпекової політики лишається НАТО [1; 5]. Дослідники зазначають, що «Компас є найбільш конкретною та реалістичною дорожньою картою для ЄС як постачальника безпеки, яку ми бачили за всю історію існування блоку» [2]. Отож, слід детально розглянути напрямки, які охоплює цей план дій, визначаючи політику у сфері безпеки і оборони ЄС у майбутньому, а саме: «Дія», «Інвестиції», «Безпека» та «Співпраця» [5].

Напрямок «Дія» передбачає формування механізму швидкого реагування через створення мобільних сил ЄС чисельністю 5000 військовослужбовців з модульною структурою, що включає сухопутні, повітряні та морські компоненти. Суть модульності таких військових груп полягає в утворенні мобільних воєнних груп з вирішення кризових питань [5].

«Інвестиції» забезпечують фінансування ініціатив Стратегічного Компасу, зокрема через Європейський фонд миру. Так, станом на 2024 рік бюджет Європейського фонду миру було збільшено на 11 мільярдів євро, більша частина з яких була виділена для реалізації безпекових та військово-дослідних програм [5; 8].

Третім напрямком є «Безпека», який зосереджується на зміцненні ЄС як військового актора у сфері швидкого реагування на регіональні безпекові загрози. Зокрема, під час розробки проекту Стратегічного Компасу ЄС особлива роль відводилась боротьбі з гібридними загрозами (кібератаки, інформаційні впливи, нелегальна міграція) [3; 5].

Останнім, але не менш значимим аспектом роботи в рамках Стратегічного Компасу ЄС є «Співпраця». Цей напрямок окреслює взаємодію з партнерами ЄС, насамперед з НАТО. Особлива увага приділяється співпраці з державами Східної Європи, які наразі не є членами ЄС, насамперед з Україною, Грузією та Молдовою як з державами, які знаходяться в безпосередній прикордонній близькості з РФ. Кооперація ЄС в рамках Стратегічного Компасу з цими державами відбувається з метою посилення транскордонної співпраці у сфері безпеки. Окрім цього, дослідники підкреслюють важливість Компасу у

сфері побудови вищого рівня узгодженості між вже існуючими інструментами і механізмами ЄС у сфері оборони та безпеки, такими як EDF, CARD та PESCO що дозволяє створити більш ефективну та інтегровану систему європейської оборони [6].

Однак, з початку свого існування, Стратегічний Компас ЄС зіштовхнувся і з певними проблемами. Тривалий процес підготовки Стратегічного Компасу призвів до того, що документ не в повній мірі оцінює сучасні загрози головно з боку Росії. Внаслідок цього у Стратегічному Компасі відсутній стратегічний військовий підхід до важливості вибору проектів для імплементації у регіонах, які є близькими до конфліктних зон. Наступним цікавим аспектом, який висвітлює функціонування Стратегічного Компасу ЄС є висновки Суду аудиторів ЄС (лютий 2025 року), які виокремлюють такі проблеми Стратегічного Компасу ЄС. По-перше, ЄС не досяг бажаного рівня військової мобільності навіть в умовах російсько-української війни через нераціональний розподіл коштів та відсутність належного аналізу потреб у сфері здійснення СПБО через Стратегічний Компас ЄС, що призвело до передчасного вичерпання виділених матеріальних ресурсів, через що аудитори наголошують на важливості передбачуваного фінансування для Стратегічного Компасу для реалізації пріоритетів, визначених у Компасі. Також проблемою, про яку зазначається у звіті, є бюрократичні затримки при переміщенні військ, адже дозволи, які отримуються стороною-заявником впродовж 45 днів, значно підривають мобільність таких воєнних груп [7].

Тож, Стратегічний Компас ЄС, розроблений до повномасштабного російського вторгнення в Україну, визначив ключові напрями вдосконалення та співпраці в контексті посилення військової суб'єктності ЄС в рамках здійснення СПБО, таким чином ставши планом для імплементації Спільної політики безпеки і оборони. Незважаючи на певні недоліки, впровадження ключових напрямів, окреслених у документі, залишається критично важливим для підтримання регіональної безпеки та стабільності. Особливої актуальності дослідження Стратегічного Компасу ЄС набуває в рамках майбутнього членства України у ЄС, адже Європейський Союз має шанс стати платформою, в рамках якої повоєнна Україна може заручитись певними гарантіями колективної безпеки від держав ЄС і отримати їх з метою подальшого відновлення та нарощення не лиш власних військових можливостей, але і сприяти розробці спільного ВПК Європейського Союзу, тим самим збільшуючи рівень військової суб'єктності ЄС.

Література:

1. «Стратегічний Компас» ЄС: від морських дронів до діалогу з Україною. *Deutsche Welle*. 2021. URL: <https://www.dw.com/uk/stratichnyi-kompas-yes-vid-morskykh-droniv-do-dialohu-z-ukrainoiu/a-59843928> (дата звернення: 09.02.2025).
2. Дорош Л. Еволюція нормативно-правового забезпечення безпеки ЄС: пошук та визначення ключових пріоритетів. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2023. № 46. С. 262–270. URL: <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.46.33> (дата звернення: 11.02.2025).
3. Європейський Компас. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/evropeyskiy_kompas.pdf (дата звернення: 09.02.2025).
4. Тишкун Ю. Вплив російсько-української війни на суб'єктність Європейського Союзу в глобальній політиці. Україна в координатах Східного партнерства: пошук геополітичних пріоритетів крізь призму національної безпеки. 2022. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-225-8-16> (дата звернення: 09.02.2025).
5. A Strategic Compass for Security and Defence. *EEAS*. 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-0_en (date of access: 12.02.2025).
6. Dorosh L., Lemko Y. Main Response to Real Challenges for The European Union Strategic Compass. The security architecture of European and Euro-Atlantic spaces. 2022. P. 77–90. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-225-8-5> (date of access: 11.02.2025).
7. EU military mobility not yet in the fast lane. *European Court of Auditors*. URL: <https://www.eca.europa.eu/en/news/NEWS-SR-2025-04> (date of access: 12.02.2025).
8. European Peace Facility. *European Commission*. URL: https://fpi.ec.europa.eu/what-we-do/european-peace-facility_en.
9. Morgenthau H. *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York : Alfred A. Knopf, 1949. 202 p.